

Vogeltrektellen: spannend, sportief en zinvol

De sport van het trektellen

Tot de spannendste vormen van vogels tellen behoort het trektellen. Er is amper wat voor nodig: met een kijker (liefst ook telescoop), opschrijfboekje en stoeltje kom je al een heel eind (en Buienradar op je mobiele telefoon kan handig zijn...). Gewoon een plek uitzoeken met veel uitzicht en een interessante omgeving (voor de stille uurtjes), en wachten maar. Alert de lucht afspeuren, zowel hoog als laag, op naderende stippen...het is een oefening in geduld die af en toe beloond wordt met spectaculaire momenten wanneer er in korte tijd zoveel vogels langs razen dat ze bijna niet op naam en aantal te brengen zijn. Vaker nog zal het rustig in de lucht zijn en soms zelfs ronduit saai. Maar dat geeft niet, want dan heb je tijd om de silhouetten en roepjes goed te leren kennen. En doordat je lange tijd op dezelfde plek zit, zie je dingen in de omgeving die je anders gemist zou hebben. Een heideveldje in bosrijke omgeving kan zomaar een Zwarte Specht opleveren die van slaapboom naar voedselplek vliegt, een vluchtig de bosrand uitkammende groep van vijf soorten mezen plus een Boomkruiper, of vlinders en libellen die vlak voor je voeten neerstrijken en uitnodigen tot nadere inspectie. Echt vervelend is het op een trektelpost vrijwel nooit. Dat is dan een van de redenen waarom zoveel vogelaars aan deze 'sport' verslaafd zijn.

De kunst van het trektellen

Het is niet eenvoudig om trekvogels op naam te brengen en de aantallen goed bij te houden. Voor een beginner kan het frustrerend zijn, die snel bewegende stipjes die zich maar zelden goed laten bekijken. Maar als je er wat langer mee bezig bent, en zeker als je kunt aansluiten bij meer ervaren tellers, blijkt het toch mogelijk om aan vele stippen een naam te geven. Graspiepers en Vinken vliegen in dezelfde tijd van het jaar en op sterk gelijke wijze, maar Graspiepers roepen anders en 'zakken meer door' tijdens de vlucht. Losse Kepen sluiten zich begin oktober aan bij Vinken en zijn dan lastig te onderscheiden, behalve aan de luide roep ('kèèèèp') en de witte buik en stuit. Maar vanaf half oktober komt de kepentrek goed op gang, en dan wordt het eenvoudiger. Kepen vliegen in dichtere zwermen en ook net wat sneller; ze halen de groepen Vinken met gemak in. Zo zijn er tal van weetjes die je je gaandeweg meester kunt maken.

Ook het tellen zelf vereist enige ervaring. Kleine groepjes zijn gemakkelijk te tellen, maar bij grote groepen zul je moeten schatten, zeker als ze snel passeren. Eenheden van 10, 50, 100 of meer afpassen op de hele groep, dat is de manier. Niet eenvoudig, maar er zijn mooie tools op internet te vinden waarmee je je in het schatten kunt bekwamen. En het is uitermate plezierig om op een gegeven moment te ontdekken dat je 'gevoel' begint te krijgen voor groepen vogels. Wat eerst alleen als 'veel' te duiden was, wordt dan 'even snel schatten...stuk of 250'.

Lange traditie

Vogeltrek hield de oude Grieken al bezig en blijft tot op de dag van vandaag fascinerend. Het trektellen maakte in Nederland een eerste glorieuze periode door in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw. Er werden speciale kampjes opgezet om erachter te komen hoe bijv. de trek langs de toenmalige Zuiderzee verliep (het huidige IJsselmeer), en jeugdige enthousiastelingen fietsten helemaal naar Calais in Noord-Frankrijk om te kijken of de Vinken daar wel of niet naar Engeland overstaken. Veel van wat we tegenwoordig weten over de vogeltrek boven Nederland is in die periode ontdekt.

Daarna zakte het enthousiasme voor veldwaarnemingen een tijdje in. In de Tweede Wereldoorlog werd per toeval ontdekt dat trekvogels op de radar kunnen worden waargenomen. Dat veel vogeltrek onzichtbaar hoog voor het menselijk oog plaatsvindt, werkte demoraliserend op de veldwerkers.

In de jaren zeventig ontstond een nieuw elan onder jeugdige vogelaars. Door de krachten te bundelen in de Landelijke Werkgroep Vogel Trektellen (LWVT) en de Club van Zeetrekwaarnemers (CvZ, tegenwoordig Nederlandse Zeevogelgroep), en door fanatiek, systematisch en langdurig trek te tellen, kwamen nieuwe dingen aan het licht. Duinpieper en Ortolaan bleken zeldzame maar regelmatige doortrekkers, voor wie de geluiden goed leerde kennen. Bij harde noordwestenwinden konden allerlei zeevogels, waaronder Grauwe Pijlstormvogel en Middelste Jager, veel vaker onder de kust worden waargenomen dan tot dan toe gedacht werd.

Bovendien bleken radar en veldwaarnemer elkaar te kunnen aanvullen. De radar pikt alleen de hogere trek mee, de veldwaarnemer alleen die in de lagere luchtlagen. Bovendien kan de radar meestal niet de vogelsoort benoemen, de trekteller echter wel. Een recent voorbeeld dateert uit 2008. Op de radar van de Koninklijke Luchtmacht zag men 17 oktober een honderden kilometers breed front van stippen naderen over de Noordzee, op grote hoogte. Het vermoeden dat het om Scandinavische lijsters zou gaan, werd de volgende ochtend bevestigd toen trektellers bij het krieken van de dag een ongelooflijke stroom Koperwieken zagen passeren, op geringe hoogte en onzichtbaar voor de radar. Er werden bijna een miljoen Koperwieken op één dag geteld!

Nieuwe mogelijkheden in een nieuwe tijd

Het trektellen kreeg vanaf 2003 een enorme nieuwe impuls door de website www.trektellen.nl. Hier kunnen tellers hun resultaten online invoeren en vergelijken met die van anderen. Allerlei tools maken het mogelijk om de gegevens snel in een breder perspectief te zien. Veel Sijzen geteld en benieuwd of dat wijst op een invasie? Via de site is het eenvoudig om te kijken wat andere telposten hebben vastgesteld en hoe het in andere jaren gesteld was. De site heeft dan ook in korte tijd een grote populariteit opgebouwd en tellers in heel Europa vullen tegenwoordig hun gegevens in. Op 7 mei 2011 brak het heuglijke moment aan waarop het 500.000^e teluur was ingevoerd. Met de 196.000 tellingen die hieraan ten grondslag liggen kun je nog eens wat doen...

Zinvolle informatie

Trektellen is in de eerste plaats spannend en leuk. Elke dag is anders, geen jaar is hetzelfde, elke telpost heeft zijn eigen charmes. Velen proberen daarom in voor- en najaar zoveel mogelijk uren op de telpost te zijn.

Het levert echter ook belangrijke informatie op. Een voorbeeld is het effect van de klimaatverandering op vogeltrek. Door de opwarming van het klimaat is de voorjaarstrek van allerlei vogelsoorten de afgelopen tientallen jaren steeds vroeger komen te liggen. Viel de piek van de trek van Dwergmeeuwen midden jaren zeventig in de eerste vijf dagen van mei, inmiddels is dat in de meeste jaren minstens 10-15 dagen eerder en in sommige jaren valt het hoogtepunt zelfs al rond 10 april. Eenzelfde vervroeging is ook bij andere vogelsoorten vastgesteld, die zich daarmee proberen aan te passen aan het veranderende klimaat.

Ook in het najaar zijn de veranderingen opvallend. Komen Boeren- en Huiszwaluwen vroeger in Nederland aan, ze gaan ook vroeger weg. In tegenstelling tot wat je misschien zou denken, blijven ze niet lang hangen om er nog een broedsel aan vast te knopen of gewoon een relaxed leventje te leiden (insecten genoeg in de nazomer), maar vertrekken ze eerder. Momenteel is de hoofdmacht een dag of 10 eerder vertrokken dan een kwart eeuw geleden. Blijkbaar ligt er een bonus op zowel een vroege aankomst als een vroeg vertrek. Ontwikkelingen die aan het licht kwamen door trektellers.

Zelf tellen

Tegenwoordig zijn er ruim 100 regelmatig bemande telposten in Nederland (voor een overzicht van trektelposten zie www.trektellen.nl). Wie nieuwsgierig is geworden, zou eens een kijkje op zo'n post kunnen nemen. Misschien bevalt het wel zo goed dat je een eigen telpostje begint!

*Fred Hustings & Gerard Troost
SOVON Vogelonderzoek Nederland*

Meer informatie

Voor dagelijkse telresultaten, zelf samen te stellen overzichten en kaarten: www.trektellen.nl
Artikelen over trektellen zijn te vinden in SOVON-Nieuws. De meest recente gaan over de trek van Huiszwaluw en Grote Gele Kwikstaart (2009 nr. 3), een sneeuwvlucht van Kolganzen (2010 nr. 2), invasie van Gaaien, vroege ganzentrek en bijzondere fenomenen in najaar 2010 (2010 nr. 4). Te bereiken via www.sovon.nl publicaties en archief/SOVON-Nieuws. Een Limosa-artikel over trek is in te zien op <http://www.sovon.nl/default.asp?id=274>.

Een dikke, lezenswaardige turf over vogeltrek(tellingen) is: R. Lensink e.a. 2002. Vogeltrek over Nederland 1976-1993. Schuyt & co, Haarlem.